

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ІГОР З ЕЛЕМЕНТАМИ СПОРТУ

Бабачук Ю. М.

ВСТУП

Необхідність модернізації змісту дошкільної освіти зумовлюється реформуванням галузі згідно з концептуальними положеннями Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Базовим компонентом дошкільної освіти, Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту»¹.

Незаперечним сьогодні є той факт, що дошкільне дитинство є фундаментально важливим у становленні майбутньої особистості. У цьому контексті особливого значення набуває теорія ампліфікації (оптимального використання дорослими можливостей кожного вікового етапу для повноцінного особистісного розвитку дошкільника)².

Саме ця теорія покладена в основу побудови освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Загальновідомим і незаперечним є твердження Е. Вільчковського, О. Курка про те, що дошкільний вік є найбільш важливим періодом формування моторики в генетичному плані³. Психолого-педагогічні дослідження (О. Богініч, Н. Денисенко, Е. Вільчковського та ін.) підтверджують, що у дітей дошкільного віку у наявності великий потенціал можливостей, і завданням педагогів є використання цих

---

¹ Національна доктрина розвитку освіти в Україні. Верховна рада України. *Українська педагогіка* 2002 Режим доступу до журналу : <http://ped.sumy.ua/zakoni-z-pitan-osviti/natsionalnadoktrina-rozvitku-osviti.html>; Про дошкільну освіту : Закон України : за станом на 25 листоп. 2005 р. / Верхов. Рада України. Офіц. вид. Київ : Парламентське вид-во, 2005. 32 с. (Серія «Законо України»); Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівник : А. М. Богуш ; [авт. кол-в : Богуш А. М., Бельська Г. В., Богініч О. Л. та ін.]. Київ : Видавництво, 2021. 26 с.

² Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : науково-методичний посібник / наук. ред. О.Л. Кононок. Київ: Редакція журналу «Дошкільне виховання», 2003. 243 с.

³ Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с. Дмитренко Т. І. Теорія та методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Вища школа, 1979. 256 с.

можливостей з великою обережністю, будуючи педагогічний процес із врахуванням вікових закономірностей дитячого розвитку. У зв'язку з цим, одним із провідних завдань, що стоїть перед дошкільними працівниками є подальше удосконалення змісту і методичних основ фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Виходячи із сучасних тенденцій розвитку дошкільної освіти, ми переконуємося у необхідності активізації діяльності дитини, в процесі якої відбувається розвиток особистості і удосконалюються її рухові здібності. Підтвердженням цього слугують твердження О. Кононко, що одним із важливих орієнтирів на шляху реалізації особистісно-орієнтовної, гуманістичної моделі освіти є впровадження в практику принципу активності, тобто сприйняття дитини як активного суб'єкта діяльності, а педагога – як його провідника у зовнішньому та внутрішньому світах⁴.

На думку дослідників важливим засобом активізації рухової діяльності дитини дошкільного віку є ігри з елементами спорту. Проблема використання ігор з елементами спорту в процесі фізичного виховання дошкільників була предметом дослідження багатьох вчених (Е. Вільчковського, Т. Дмитренко, Ю. Єрмакової, О. Конох, О. Курка, В. Усакова, С. Цвека та ін.). За твердженням науковців, ігри з елементами спорту є одним із ефективних засобів фізичного удосконалення, формування в дітей дошкільного віку рухових умінь та навичок. Саме, цей засіб, наголошують вчені, набуває своєї вагомості на останньому етапі формування рухових навичок.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми застосування у фізичному вихованні спортивних ігор свідчить про те, що досліджувана проблема розглядається науковцями в різних аспектах, у тому числі особливості методики навчання спортивних ігор школярів визначаються в роботах А. Демчишина, Ю. Портних та інші. Методичним питанням початкового навчання дітей гри у футбол в умовах загальноосвітньої школи присвячені праці К. Віхрова, Є. Столітенко, А. Васильчука, В. Костюкевича та інші; гри в баскетбол – Г. Максимів, Д. Нестеровського, Л. Поплавського, та інші; гри в хокей – Ю. Ніконова; гри в бадмінтон – О.В. Шиян, В. Помиткіна; гри в настільний теніс – Г. Барчукової, В. Богушас; гри в городки – В. Євтушенко, М. Севрюка, А.Т. Ціпов'язя.

---

⁴ Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника : дис. ... доктора психол. наук: 19.00.07 / Інститут психології ім. Г. Костюка АПН України. Київ, 2001. 21 с.

О. Поліщук рекомендує застосовувати спортивні ігри або включати елементи цих ігор в інші рухливі ігри⁵.

О. Конох розробила авторську програму комплексного використання засобів спортивних ігор (міні-футзалу, міні-баскетболу, міні-гандболу) для дітей 5–6 років, яка сприяє покращенню фізичного стану та підвищенню ефективності процесу фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Незважаючи на значну кількість наукових робіт, присвячених цій проблемі, цілісного дослідження особливостей вивчення з дітьми старшого дошкільного віку спортивних ігор до цього часу не існує⁶.

Протягом багатьох десятиліть, актуальним залишається питання підвищення рухової активності дітей дошкільного віку. Це пов'язано з існуючим пасивним руховим режимом у закладах дошкільної освіти, пасивним способом життєдіяльності дошкільника вдома, коли основним об'єктом діяльності стає телевізор та комп'ютер (О. Богінч, Е. Вільчковський, Т. Дмитренко, Н. Денисенко, О. Дубогай, О. Ковалевський та ін.). Ґрунтуючись на об'єктивності цих тверджень, стає зрозуміло актуальність проблеми активізації рухової діяльності дошкільників емоційно насиченими засобами, до яких відносяться ігри. Ігрова форма організації рухової діяльності дітей як стимулятор емоційного насичення формує мотивацію активної участі, забезпечує достатній рівень активності та якість виконання рухових дій. Той факт, що ігри з елементами спорту в основному проводяться на свіжому повітрі подвоює, а то і потроєє оздоровчий вплив на організм дитини. Усе це підкреслює вагомість та доцільність використання ігор з елементами спорту в процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Аналіз діючих в Україні програм розвитку, навчання і виховання з дошкільного виховання («Впевнений старт», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Українське довкілля», «Я у Світі»), свідчить про однозначну переконаність науковців стосовно доцільності використання у роботі з дітьми старшого дошкільного віку ігор з елементами спорту (городки, баскетбол, футбол, хокей, бадмінтон, настільний теніс).

Результати аналізу практики роботи закладів дошкільної освіти свідчать, що часто спостерігається незадовільний рівень оволодіння дітьми технікою спортивних ігор. Це обумовлено, в першу чергу,

---

⁵ Поліщук О. Педагогічні технології супроводження процесу фізичного виховання дітей дошкільного віку. Умань : СПД Жовтий, 2008. 144 с. О. Курок та Т. Дмитренко визначають зміст і методику проведення занять з елементами футболу в закладах дошкільної освіти.

⁶ Конох О. Є. Комплексне використання засобів спортивних ігор у підвищенні фізичного стану дітей 5–6 років : дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 2014. 301 с.

відсутністю методичних розробок стосовно створення цілісної системи послідовного впровадження цих ігор у педагогічний процес, недостатньою кількістю літературних джерел, невизначеністю педагогічних умов для запровадження цього засобу в систему роботи з дітьми старшого дошкільного віку, а саме 5-6 років і в решті-решт недостатнім забезпеченням закладів дошкільної освіти спортивним обладнанням. Саме тому, актуальною стала проблема теоретичного обґрунтування особливостей навчання дітей 6-го року життя ігор з елементами спорту.

1. Роль ігор з елементами спорту в процесі удосконалення рухової підготовленості дітей старшого дошкільного віку

На сучасному етапі розвитку суспільства, що характеризується динамікою змін, особливої значущості набувають проблеми виховання здорових і гармонійно розвинених людей, яким притаманні високий рівень розумової та фізичної працездатності. Відповідно до цього, актуальності набуває пошук шляхів удосконалення системи фізичного виховання дітей дошкільного віку, оскільки, незаперечним є той факт, що цей період життя є найсприятливішим для їх фізичного та психічного розвитку. Кожна дитина має і може бути здоровою і щасливою, від цього залежить комфортність і повноцінність її життєдіяльності. Якщо дитина має міцне здоров'я, повноцінний фізичний розвиток, багатоманітний руховий досвід, оптимальний розвиток фізичних якостей, то все це слугує твердим підґрунтям її подальшого розвитку, основою оволодіння загальнолюдськими цінностями, формування її розумового, творчого потенціалу та власного особистісного становлення.

Саме у цьому віковому періоді закладається фундамент здоров'я особистості, формування її рухової сфери та фізичних якостей, необхідних для ефективної участі у різних формах рухової активності і просто для оптимальної життєдіяльності.

Потреба в русі – одна із загальнобіологічних потреб організму, яка виконує важливу роль у життєдіяльності та формуванні людини на всіх етапах її еволюційного розвитку. Цей розвиток відбувається в тісному зв'язку з активною м'язовою діяльністю⁷.

Програмою фізичного виховання у закладах дошкільної освіти передбачено певний рівень рухової підготовленості дошкільників, перевіркою якої є виконання відповідних фізичних вправ, які в свою чергу є проявом тих чи інших рухових здібностей. Розвиток рухових здібностей дітей, зокрема в дошкільнят, є запорукою їхнього здоров'я.

---

⁷ Богиніч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. Київ : Шк. світ, 2007. 120 с.

Від розвитку моторики багато в чому залежить стан здоров'я дітей та їх працездатність. Різноманітна рухова активність є важливим чинником збереження сталості внутрішнього середовища, впливає на всі вегетативні системи організму та забезпечує швидку його адаптацію до умов існування, що постійно змінюються. Загальновідомим є той факт, що підвищена моторна діяльність стимулює укріплення здоров'я, сприяє всебічному розвитку дитини. Дослідження О. Дубогай, О. Багінської та інших підтверджують пряму залежність стану здоров'я дітей, рівня їх рухової підготовленості від постановки фізичного виховання в закладі дошкільної освіти, в сім'ї⁸.

Результати аналізу наукових досліджень свідчать, що спортивні ігри постають у двох іпостасях: це і засіб фізичного виховання, і його метод. На відміну від інших методів фізичного виховання, спортивні ігри мають наступні особливості: наявність елементів змагання, сюжетність і образність, різноманітність і свобода вибору засобів досягнення мети, відносна самостійність дій. Ця особливість спортивних ігор підкреслює доцільність та ефективність їх використання у системі фізичного виховання старших дошкільників для забезпечення комплексного удосконалення рухів в ускладнених варіативних умовах. Не дивлячись на значну кількість науково-теоретичних та методичних праць в галузі фізичного виховання, що висвітлюють загальні проблеми рухової активності, особливості формування рухових умінь і навичок дошкільників, до цього часу відсутня розробка технології навчання ігор з елементами спорту старших дошкільників.

Дослідження Е. Вільчковського, Т. Дмитренко, О. Дубогай та інших свідчать, що низький рівень рухової активності викликає відхилення у фізичному розвитку дітей, вони стають інертними, з послабленим імунітетом та зниженим рівнем працездатності⁹.

Всебічна фізична підготовка дітей дошкільного віку передбачає досягнення оптимального розвитку рухових (фізичних) якостей: швидкості спритності, гнучкості, витривалості та сили. Рівень їх розвитку у значній мірі обумовлює результативність формування навичок

---

⁸ Багінська О. В. Вплив окремих індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку на ефективність навчання руховим діям. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія за редакцією Єрмакова С. С.* Харків, ХДАДМ ХХІІІ, 2008 № 7, С. 3–5.

⁹ Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с. Дмитренко Т. І. Теорія та методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Вища школа, 1979. 256 с.

рухових дій і успішне їх використання у різноманітних життєвих ситуаціях (Е. Вільчковський, О. Богініч, Н. Денисенко та ін.).

Аналізуючи дослідження відомих вчених в галузі фізичного виховання, а саме: Е. Вільчковського, Н. Денисенко, Т. Дмитренко, О. Дубогай, та інших, ми переконуємося у різноманітності засобів, що забезпечують повноцінний фізичний розвиток дитини дошкільного віку¹⁰. У зв'язку з режимом гіподинамії (пониженої рухової активності дітей), що панує у закладах дошкільної освіти, про що свідчать багаточисленні дослідження Е. Адашкявічене, О. Богініч, Е. Вільчковського, Н. Денисенко, О. Курка та ін., одним із шляхів підвищення рівня рухового режиму, за нашим переконанням, є впровадження ігор з елементами спорту у систему фізичного виховання дошкільного навчального закладу.

Рівень рухової підготовленості дітей дошкільного віку значною мірою залежить від вибору засобів та методів фізичного виховання, від ефективності організаційних форм фізичної культури. Для удосконалення системи фізичного виховання дітей дошкільного віку, зокрема їхньої рухової підготовленості, важливу роль відіграють дослідження динаміки розвитку рухових навичок (Е. Вільчковський, О. Курок, Н. Денисенко, Т. Дмитренко) та якостей (Е. Вільчковський, О. Курок та ін.) у дітей 3–6 років¹¹.

Результати наукових досліджень (Л. Артемова, Ю. Бабачук, О. Богініч, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, М. Єфіменко та інші), а також досвід практичної роботи свідчать, що в освітньо-виховному процесі дітей дошкільного віку чільне місце займає ігрова діяльність¹².

Цінність гри підтверджується висловлюваннями видатного українського педагога В. Сухомлинського: «Гра – це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається живлючий потік

---

¹⁰ Вільчковський Е. С., Н. Ф. Денисенко. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 128 с.; Дмитренко Т. І. Теорія та методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Вища школа, 1979. 256 с.; Дубогай О. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини. Київ : Вид. дім «Шкільний світ» : Вид. Л. Галіцина, 2006. 128 с.

¹¹ Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с. Дмитренко Т. І. Теорія та методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Вища школа, 1979. 256 с.

¹² Артемова Л.В. Розвиток теорії та практики дитячої гри. Сторінки історії. *Дошкільне виховання*. 2001. № 7. С. 18-19. Богініч О. Л., Бабачук Ю. М. Рухливі ігри та ігрові вправи з елементами спортивних ігор для дітей старшого дошкільного віку : методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 224 с.

уявленнь, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що засвічує вогник допитливості»¹³.

Вияткова роль належить іграм у становленні та зміцненні дитячого колективу, адже їм властиві елементи здорового суперництва, цікавого змагання. Ігрові змагання, наголошував В. Сухомлинський, вчать дітей спільно діяти, взаємодопомагати, дотримуватись інтересів колективу, сприяють вихованню організованості, дисциплінованості, наполягливості, цілеспрямованості, винахідливості. У грі формуються такі високі моральні якості дітей, як доброта, чуйність, уміння поступатися своїми інтересами в заради колективу, переборювати труднощі, долати перешкоди. Розвивається увага дітей, пам'ять, мовлення, мислення, воля¹⁴.

За твердженням О. Богінч, гра є першою доступною для дошкільника формою діяльності, що передбачає свідоме відтворення і вдосконалення нових рухів. У грі ефективніше, ніж у будь-якій іншій діяльності, розвиваються всі психічні процеси. Обумовлені грою зміни в психіці дитини настільки суттєві, що психологи вважають гру провідним видом діяльності дітей дошкільного віку¹⁵.

Через ігрову діяльність дошкільники знайомляться з навколишнім середовищем, усвідомлюють своє ставлення до речей, людей, різних видів діяльності. Така діяльність допомагає їм у жвавій і цікавій формі задовольнити потребу в рухах, виробляти і вдосконалювати найцінніші якості характеру та волі, а також багато необхідних життєвих умінь та навичок.

Рухлива гра – це сукупність різноманітних рухових дій, які зумовлюють поведінку її учасників. Для вихователя – це важіль виховання, для дошкільників – це найбільш цікава і природня діяльність, емоційна, творча, а тому бажана та приємна. Цінність її полягає у тому, що рухлива гра викликає позитивні емоції, задоволення, життєрадісність, активність, позитивно впливає на нервову систему. Застосовуючи рухливі ігри у процесі організації роботи з фізичного виховання дітей дошкільного віку необхідно враховувати не тільки той факт, що рухи тіла, розвиток опорно-рухового апарату активізують роботу мозку, підвищують його синтетичну діяльність, але й те, що емоції впливають на вищу нервову діяльність дитини, на її почуття. Цей вплив може бути позитивний або негативний, в залежності від уміння вихователя організувати роботу з дітьми¹⁶.

---

¹³ Сухомлинський В. О. Роки дитинства : Твори : у 6 т. Київ, 1977. Т. 3. С. 103.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Богінч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. Київ : Шк. світ, 2007. 120 с.

¹⁶ Вольчинський А. Я. Українські рухливі ігри для дітей 5-6 років : метод. посібник для вихователів дошкільних закладів. Інститут змісту і методів навчання, Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Київ : ІЗМН, 1996. 96 с.

Тобто, ігрова діяльність, за рахунок емоційної насиченості здатна забезпечити високий рівень сформованості рухової сфери дитини.

Рухлива гра, як один із основних засобів і методів фізичного виховання, сприяє ефективному вирішенню оздоровчих та навчально-виховних завдань. У розробці питань удосконалення теорії та методики фізичного виховання дітей дошкільного віку проблема рухливої гри, як засобу всебічного виховання і розвитку дитини, була предметом досліджень багатьох науковців (О. Аксьонова, Е. Вільчковського, О. Богініч, Н. Денисенко, О. Дубогай, О. Курка)¹⁷.

Досить слушною є думка О. Богініч, яка стверджує, що формування основних рухів дітей може здійснюватися не лише шляхом прямого навчання на заняттях, але й шляхом опосередкованого навчання у рухливих іграх. На думку автора, у процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку, рухлива гра виступає не лише як засіб навчання, але й як метод розвитку основних рухів¹⁸.

Впливові рухливі ігри на фізичний розвиток дітей присвячено дослідження М. Шейко, яка наголошувала на значущості рухливої гри у розвитку функціональних систем організму. Автор запевняє, що рухливі ігри зміцнюють опорно-м'язову систему, збільшують довжину тіла, об'єм грудної клітки, гнучкість і рухливість суглобів, покращують працездатність дихальних органів, вентиляцію легень¹⁹.

Важливе місце у сучасній системі дошкільного виховання також відводиться і народним рухливим іграм, які виступають не тільки засобом фізичного виховання, але й залучають дітей до духовної та культурної спадщини народу. Значенню рухливих ігор, як засобу і методу удосконалення фізичної підготовленості дітей присвячена ціла низка сучасних наукових досліджень Е. Вільчковського, А. Вольчинського, Г. Воробей, Н. Луцан, Н. Лисенко, М. Мельничук, Є. Приступи, Н. Химич, А. Цьося та ін. Ці автори особливого значення у роботі з дітьми надають народним національним іграм.

Народні рухливі ігри, на думку О. Богініч, забезпечують естетичну насолоду від виконання рухових дій поєднаних з промовками,

---

¹⁷ Денисенко Н. Ф., О.П. Аксьонова Через рух – до здоров'я дітей : навчально-методичний посібник. Запоріжжя : 2006. 122 с. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с. Богініч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. Київ : Шк. світ, 2007. 120 с. Дубогай О. Навчання в русі: Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі. Київ : Вид-дім «Шкільний світ»: Вид. Л.Голіцина, 2005. 112 с.

¹⁸ Богініч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. Київ : Шк. світ, 2007. 120 с.

¹⁹ Шейко М. К. Рухливі ігри дошкільників. Київ : Рад. школа, 1972. 108 с.

приспівками, створюють передумови для закріплення рухових навичок та розвитку фізичних якостей. Народна гра є соціальним і педагогічним явищем, розглядається як джерело радощів та насолоди. Граючись в народні ігри, діти знайомляться з традиціями свого народу, звичаями та обрядами, віруваннями, культурою і все це слугує запорукою виховання національної самосвідомості²⁰.

Народні ігри мають багатовікову історію, вони збереглися і дійшли до наших днів з глибокої давнини, передавалися з покоління в покоління, уособлюючи в собі найкращі національні традиції. Були такі ігри, де успіх гравців залежав насамперед від уміння точно кинути битку, збити городки, вловити м'яч або влучити м'ячем у ціль (городки, лапта та ін.). Народні ігри, в яких присутні і елементи спорту, мають велику цінність у педагогічному сенсі, мають важливе значення для розумового розвитку, для виховання характеру, вольових та моральних якостей особистості, сприяють фізичному розвитку, визначають духовний настрій та залучають до традицій українського народу²¹.

Одним із напрямків подальшого удосконалення системи фізичного виховання дошкільників є наукове обґрунтування методики навчання дітей дошкільного віку ігор з елементами спорту. Дані наукових досліджень (Е. Адашкявічене, Е. Вільчковський, О. Ковалевський, О. Конох, О. Курок, С. Цвек та інші), а також практика роботи закладів дошкільної освіти свідчать про те, що діти старшої групи опановують іграми з елементами спорту: бадмінтон, городки, настільний теніс, баскетбол, хокей, футбол. Ці ігри сприяють зміцненню здоров'я, позитивно впливають на м'язову систему організму дітей, зміцнюють кістковий апарат, розвивають дихальну та серцево-судинну системи, регулюють обмін речовин, підсилюють його функціональний ефект, підвищують рівень рухової підготовки, сприяють комплексному розвитку фізичних якостей дошкільників.

За твердженням С. Цвека, у спортивних іграх вдосконалюються спеціальні інтелектуальні якості: швидкість і обсяг зорового сприйняття, швидкість оброблення інформації, оперативне мислення, короткочасна пам'ять, стійкість уваги. На думку автора, виконуючи ті чи інші прийоми, дитина повинна регулювати свої дії і м'язові зусилля, враховуючи відстані між гравцями, м'ячем, кошиком. Це вдосконалює моторно-зорову координацію завдяки точним і диференційованим, просторовим і часовим сприйняттям рухів. Згідно думки С. Цвека,

---

²⁰ Богініч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. Київ : Шк. світ, 2007. 120 с.

²¹ Цьось А. В. Українські народні ігри та забави : навчальний посібник. Луцьк : Надстир'я, 1994. 96 с.

елементи спортивних ігор сприяють розвитку як психофізіологічних можливостей, так і інтелекту²².

Елементи спорту дозволяють значно підвищити можливості дитячого організму. Завдяки спортивним іграм діти оволодівають технікою виконання рухів, окремими тактичними комбінаціями, що вимагають взаємодії учасників, орієнтування в просторі та часі. Застосування елементів спортивних ігор у дошкільному віці закладає в дитини основу для систематичних занять одним із видів спорту в наступні роки в школі і подальшому в житті. Результати досліджень Т. Дмитренко виокремлюють той факт, що з біографій видатних спортсменів відомо, що стійкий інтерес до певних видів фізичних вправ у дошкільному дитинстві значною мірою визначив їх спортивну спеціалізацію у майбутньому²³.

Спортивні ігри та змагання залучають дітей до єдиноборства, сприяють збагаченню їх емоційної сфери, адже у процесі ігор учасники переживають різні емоції та почуття. Т. Дмитренко наголошує, що групові спортивні ігри дають можливість виховувати у дітей позитивні міжособистісні стосунки на різних рівнях, а також організаційні вміння. Адже учасникам необхідно домовитися про розподіл ролей, функцій, порядок дій, правила, а це забезпечує підґрунтя для формування у дітей умінь самостійно організовувати та здійснювати подібну діяльність²⁴.

На думку М. Єфименка, ігри з м'ячем – не тільки цікава розвага, але й значною мірою сприяє розвитку координації рухів, що дуже важливо під час навчання письму, малюванню, конструюванню²⁵.

Грунтуючись на дослідженнях Е. Адашкявічене, ми переконуємося, що вправи в киданні, катанні м'ячів сприяють розвитку окоміру, координації, спритності, ритмічності, узгодженості рухів. Вони формують уміння схопити, утримати, кинути предмет, привчають розраховувати напрям кидка, погоджувати зусилля з відстанню, розвивають виразність рухів, просторове орієнтування. В іграх із м'ячем ефективніше розвиваються фізичні якості дитини: швидкість, спритність, сила. Крім цього, у іграх і рухових діях із м'ячем удосконалюються навички більшості основних рухів. Ігри з м'ячем є своєрідною комплексною гімнастикою, в процесі якої діти вправляються не тільки в киданні і ловінні м'яча, закиданні його в кошик, метанні на дальність і

---

²² Цвек С. Ф. Спортивні ігри та розваги дошкільнят : Альбом для дошкільних працівників. Київ : Рад. шк., 1990. 78 с.

²³ Дмитренко Т. І. Теорія та методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Вища школа, 1979. 256 с.

²⁴ Там само.

²⁵ Єфименко М. Рух – це життя. *Дошкільне виховання*. 2014. № 7. С. 26–30.

в цілі, але також в ходьбі, бігу та стрибках. Е. Адашківчене наголошує, що виконуються ці рухи в умовах, що постійно змінюється, що, в свою чергу, сприяє формуванню в дітей дошкільного віку вмінь самостійного і доцільного застосування розмаїття рухів залежно від умов гри. Загальновідомо, що у дошкільників ще слабо розвинена здібність до точних рухів, тому будь-які дії з м'ячем здійснюють позитивний вплив на розвиток цієї якості²⁶.

Вправи та ігри з м'ячем за умови відповідної організації їх проведення позитивно впливають на фізичний розвиток і працездатність дитини, про що свідчать дослідження Е. Адашківчене, О. Курка. Вправи з м'ячами різної ваги і об'єму розвивають не лише великі, але і дрібні м'язи обох рук, збільшують рухливість суглобів пальців і кистей, що особливо важливо для шестирічної дитини, яка йде до школи²⁷. Під час ловіння і кидання м'яча дитина діє обома руками, що сприяє гармонійному розвитку центральної нервової системи і всього організму. У іграх із м'ячем колективного характеру створюються сприятливі умови для виховання позитивних морально-вольових рис дітей. Такі ігри привчають долати егоїстичні бажання, формують витримку. Ознайомлюючись із умовами гри, дитина засвоює, що не вона одна бажає діяти з м'ячем, заради інтересів команди дитині часто доводиться передавати м'яч партнеру, коли той має більш сприятливі умови для ведення успішної гри.

Досліджуючи проблеми навчання дітей дошкільного віку Л. Бейба підкреслює, що гра баскетбол сприяє розвитку таких фізичних якостей, як швидкість, витривалість, спритність, точність рухів, вдосконалює навички бігу, стрибків, зміцнює основні групи м'язів, особливо рук і плечового поясу. Крім цього гра у баскетбол значно підвищує рухову активність дітей, звичайно, з дотриманням вимог до організації та проведення спортивних ігор з дошкільниками²⁸.

Емоційність, динамічність, різноманітність дій і ігрових ситуацій в баскетболі привертають дітей старшого дошкільного віку до цієї гри. Усвідомлюючи цей факт, вихователям слід намагатися пристосувати гру в баскетбол до можливостей дітей дошкільного віку і задовольнити потребу як у грі, так і в руховій діяльності.

---

²⁶ Курок О. І. Система навчання старших дошкільників спортивних вправ з м'ячем та ігор з елементами футболу : колективна монографія. Оптимізація фізичного виховання дитини у вітчизняній системі освіти. Запоріжжя : ЗОШПО, 2010. 250 с.

²⁷ Там само.

²⁸ Бейба Л. Від руху до здоров'я : на допомогу вихователям дитячих садків, вчителям молодших класів та батькам. Дрогобич: КОЛО, 2000. 40 с.

Користується популярністю серед дітей старшого дошкільного віку і футбол. Багато дітей знають імена відомих футболістів, назви команд, із захопленням дивляться трансляції матчів по телевізору і залюбки граються у футбол під час ігор у дворі та у закладі дошкільної освіти, мріють стати в майбутньому відомими майстрами футболу. Особливої актуальності навчання елементам футболу у дошкільному віці набуває у зв'язку з введенням у школі уроків з футболу.

За твердженням О. Курка значний інтерес дітей до футболу дозволяє застосовувати цю спортивну гру не тільки як засіб фізичного виховання, а також як фактор виховного впливу на особистість дитини. Як стверджує автор, у колективних іграх з елементами футболу створюються сприятливі умови для виховання моральних та вольових якостей дошкільників, а саме: витримки, взаємодопомоги, наполегливості, колективізму та інше. Оскільки дії з м'ячем зумовлені правилами гри, то обов'язкове виконання їх сприяє вихованню таких рис, як чесність, справедливість; формуванню свідомої дисципліни, організованості, відповідальності²⁹.

Цінність цих засобів фізичної культури для дошкільників виявляється в тому, що у процесі їх проведення швидко зміна обставин привчає дитину використовувати відомі їй рухи у відповідності з наявною ситуацією. Це позитивно відбивається на удосконаленні вже сформованих навичок з основних рухів (ходьби, бігу, стрибків), надає їм певної пластичності, що на думку О. Курка є дуже важливим для формування рухової сфери дитини³⁰.

Корисність ігор та вправ з елементами футболу виявляється також у тому, що вони проводяться на свіжому повітрі, що сприяє загартуванню організму дитини і профілактиці респіраторних захворювань дітей. Вправи та ігри з м'ячем сприятливо впливають на фізичний розвиток і працездатність дітей. Організм дитини 5-6 років має більшу витривалість у фізичній праці порівняно з попередніми віковими групами. У ньому інтенсивно відбувається характерний для тканини, що розвивається, гліколіз – безкиснєве розщеплення цукру на молочну кислоту. Під час м'язової роботи збільшується витрата енергії, зростає обмін речовин. У процесі систематичного виконання фізичних вправ у дітей збільшується коефіцієнт корисної дії³¹.

---

²⁹ Курок О.І. Педагогічні умови навчання дітей старшого дошкільного віку рухових дій з м'ячем (на матеріалі ігор з елементами футболу) : автореф. дис. ... ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Харків, 1994. 24 с.

³⁰ Там само.

³¹ Курок О. І., Васін Ю. Г. , Синіговец В. І. Психолого-педагогічні аспекти навчання складним руховим діям : навчальний посібник. Глухів : РВВ ГДПУ, 2006. 137 с.

Виконання дітьми рухових дій з м'ячем під час навчання гри у футбол (ведення, удари, передачі, вкидання, зупинки) сприяють розвитку більш слабких м'язів плеча та нижньої частини тулуба, що забезпечує правильну поставу дитини при стоянні, ходьбі та бігу. Для дітей старшого дошкільного віку фізіологічно виправданими є такі види рухів, де динамічний компонент переважає над статичним. У зв'язку з цим дії з м'ячем мають великі переваги, оскільки у них прискорення, стрибки поєднуються з рівномірним легким бігом, ходьбою, зупинками і виконуються зі зміною напрямку, ритму і темпу руху. Така діяльність пов'язана із здійсненням певних фізичних навантажень і супроводжується значними функціональними зрушеннями у протіканні вегетативних процесів, у першу чергу обміну речовин, дихання і кровообігу³².

У дослідженнях М. Севрюка, А. Ціпов'яз зазначено, що за 1,5–2 години тренувань городковик перекидає близько півтонни обтяжень (кидки битки), виконує присідання, нахили тулуба під час збирання городків і установки фігур – це чудовий масаж внутрішніх органів. Автори наголошують, що сам кидок, технічно складна рухова дія, в якій бере участь більшість м'язової системи людини і це означає, що м'язева система постійно перебуває в роботі, зберігаючи тонус, що важливо при малорухливому способі життя³³.

Досить популярною серед дітей різного віку є гра в бадмінтон. Ця гра сприяє розвитку таких фізичних якостей, як швидкість, спритність, координація рухів, витривалість, окомір. Участь у грі спонукає до сміливих, рішучих дій. Бадмінтон формує силу волі, витримку, ініціативність³⁴.

Як зауважує О. Шиян, велике значення бадмінтону полягає у розв'язанні актуальної на сьогодні проблеми – задоволення природної потреби особистості у фізичній активності, підтримці високої працездатності на довгі роки. Бадмінтон цілком відповідає цій потребі, оскільки дає ґрунтовне навантаження всьому організму в ігровій ситуації³⁵.

---

³² Курок О.І. Педагогічні умови навчання дітей старшого дошкільного віку рухових дій з м'ячем (на матеріалі ігор з елементами футболу) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Харків, 1994. 24 с.

³³ Севрюк М.П., Ціпов'яз А.Т. Вплив занять городковим спортом на здоров'я людини. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. проблеми фіз. виховання і спорту*. 2006. № 1. С. 94–96.

³⁴ Крячко В. Бадмінтон – це цікаво. *Фізичне виховання в школі*. 2003. № 1. С. 54–55.

³⁵ Шиян О.В. Бадмінтон у системі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку : методичні рекомендації. Дніпропетровськ : ДДІФК і С, 2004. 50 с.

За даними О. Шиян та ін., різноманітні рухи та дії, які виконуються у бадмінтоні, мають великий оздоровчий вплив. Вони сприяють зміцненню нервової системи, рухового апарату, поліпшенню загального обміну речовин, підвищенню діяльності всіх органів і систем організму, слугують засобом активного відпочинку. Автор зазначає, що заняття бадмінтоном позитивно впливають на розвиток зорового, вестибулярного, м'язового та інших аналізаторів. Важливий акцент ставиться на тому, що в тих, хто займаються бадмінтоном, спостерігається збільшення поля зору, розвивається глибинний зір. Під впливом систематичних тренувань поліпшуються функції м'язового апарату очей³⁶.

Аналіз фахової літератури дозволив виявити напрямки впливу занять бадмінтоном на організм людини. За твердженням О. Шиян, ця гра підвищує зацікавленість, вона доступна дітям, захоплююча, дуже близька до народних ігор; здатна задовольнити природну потребу навіть дорослої людини у фізичній активності; підтримує високу працездатність на довгі роки; зміцнює здоров'я; сприяє формуванню естетичного смаку; розвиває швидкість рухів, точність зорового сприйняття, просторове уявлення свого тіла; є засобом зміни діяльності; сприяє інтелектуальному розвитку³⁷.

Не менш вагомий вплив на удосконалення рухової підготовленості старших дошкільників має гра у настільний теніс. Ця емоційна, жвава, цікава для них гра, що розвиває швидкість, спритність, витривалість, силу та швидкість реакції. За твердженням О. Шевченко, гра у настільний теніс удосконалює не тільки швидкість рухів, але і швидкість рухової реакції – як простої, безпосередньої реакції на поштовх партнера, так і складної реакції прогнозування. Сприяє вона і розвитку оперативного мислення (адже треба швидко осмислити і прийняти рішення), а також усіх видів уваги. Часто ці якості допомагають в різних екстремальних ситуаціях. Звичайно, ті хто грає в настільний теніс, стають спритними, швидкими, витривалими, мають хорошу координацію рухів. Настільний теніс як вид спорту корисний ще тим, що виховує цілеспрямованість, наполегливість, ініціативу, витримку³⁸.

І. Бірук підкреслювала, що систематичні заняття настільним тенісом не тільки укріплюють дихальну, серцево-судинну та м'язову систему,

---

³⁶ Шиян О.В. Бадмінтон у системі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку : методичні рекомендації. Дніпропетровськ : ДДІФК і С, 2004. 50 с.

³⁷ Там само.

³⁸ Шевченко О. О. Використання занять тенісом як засобу фізичної рекреації. *Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології*. 2016. № 1. С. 117–119.

але і дозволяють стати справжнім атлетом. Автор відзначає, що спортсмени-тенісисти відрізняються блискавичною реакцією, спритністю рухів, стійкістю в захисті та нападі, швидким мисленням, вмінням знаходити в долі секунди доречні та несподівані тактичні рішення, великою працездатністю, відмінною швидкістю, витривалістю та багато іншими якостями³⁹.

Отже, результати аналізу наукових досліджень переконливо свідчать, що роль ігор з елементами спорту в процесі удосконалення рухової підготовленості дітей старшого дошкільного віку надзвичайно важлива.

Підводячи підсумок аналізу особливостей використання ігор з елементами спорту у процесі оволодіння дошкільниками руховим досвідом, слід ще раз наголосити, що фізіологічні дослідження та передовий досвід закладів дошкільної освіти засвідчують, що дитячий організм має досить великі можливості для тренування. Впровадження доступних дітям елементів спорту в систему їх виховання дає позитивні результати. У фізичному вихованні дошкільників елементи спорту використовуються для оздоровлення, формування життєво важливих рухових навичок та вмінь, розвитку фізичних здібностей, тобто вони сприяють покращенню їх фізичної підготовленості. Слід також зазначити, що під час ігрової діяльності у дошкільників створюються позитивні умови для розвитку уваги, сприймання, уточнення певних понять, творчої фантазії, пам'яті. У процесі гри діти обмірковують, що і як краще зробити, розмовляють між собою, підраховують кількість влучань у ціль. Усе це сприяє розвитку мови, швидкості мислення, творчості та кмітливості. Ігри з елементами спорту дають можливість ефективно підвищувати функціональні можливості дитячого організму, вдосконалювати рухи та розвивати фізичні якості і тому більшість дослідників переконані, що їх слід широко застосовувати у практиці роботи закладів дошкільної освіти.

2. Аналіз змісту рухових дій ігор з елементами спорту

Провідним завданням фізичного виховання дітей дошкільного віку є засвоєння широкого спектру рухових дій, від яких залежить їх повноцінна життєдіяльність. Без рухів дитина не змогла б пізнати оточуючий світ, оволодіти різноманітними життєво важливими навичками. Ефективність навчання дітей руховим діям забезпечується оптимальною руховою активністю та сформованим інтересом до

---

³⁹ Бірук І.Д. Настільний теніс : Навчально-методичний посібник. Рівне : НУВГП, 2014. 164 с.

рухової діяльності. Систематичні заняття фізичними вправами мають багатогранний вплив на організм дошкільника.

Перш ніж розглянути зміст рухових дій ігор з елементами спорту дітей дошкільного віку, ми здійснили ґрунтовний аналіз досліджень з даної проблеми. У дослідженнях Е. Вільчковського відзначається, що в дошкільні роки у дитини повинен бути створений широкий фонд різноманітних рухів. Враховуючи, що діти старшого дошкільного віку швидко оволодівають рухами, цей період необхідно максимально використовувати для збагачення їх різними формами рухової діяльності, враховуючи його сенситивність. Автор переконаний, що на основі широкого арсеналу рухів, якими оволодіває дитина, в майбутньому у неї можуть бути швидше сформовані більш складні за технічним виконанням рухові дії, до того ж оволодіння різноманітними навичками і вміннями створює передумови для комплексного впливу на становлення рухових якостей у дітей 3–7 років та їх усебічний фізичний розвиток. Провідна думка, яку висловлює Е. Вільчковський полягає в тому, що не слід побоюватися того, що формування вмінь та навичок в широкому аспекті, може негативно відбиватися на якості виконання рухів. Він підкреслює, що справа в тому, що в період дошкільного дитинства не всі рухи можуть бути доведені до рівня стійкої автоматизованої навички. У подальшому, в шкільні роки, закріплюючи та удосконалюючи ці рухи діти покращують їх якісну сторону⁴⁰.

Ідентичну думку висловлює О. Богініч, яка також наголошує на тому, що в перші роки життя дитини (до 5–6 років) характер фізичних навантажень повинен бути різноманітним, їх обсяг достатньо великий, а інтенсивність не висока. Також дослідниця стверджує, що стратегія фізичного виховання дитини повинна полягати в тому, щоб навчити її можливо більшої кількості різноманітних рухів, які не вимагають значного та довготривалого фізичного напруження, та створити для неї умови і можливості вільно практикуватися в цих рухах, коли вона цього забажає. У цьому значенні зовнішня неорганізована, стихійна фізична активність дитини буде як би поступово (крок за кроком) направлятися в потрібне русло⁴¹.

Результати досліджень Е. Адашкявічене, О. Богініч, Е. Вільчковського, О. Курка та ін. свідчать про те, що рухова діяльність дітей

---

⁴⁰ Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.

⁴¹ Богініч О. Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. К. : Шк. світ, 2007. 120 с.

дошкільного віку характеризується великою різноманітністю за умови застосування широкого спектру фізичних вправ та ігор⁴².

Одним із напрямків подальшого удосконалення системи фізичного виховання дошкільників, зокрема формування рухових умінь, є наукове обґрунтування методики навчання старших дошкільників іграм з елементами спорту, як одного із корисних та захоплюючих видів рухової діяльності. Базовим підґрунтям того, що ігри з елементами спорту сприяють зміцненню здоров'я, підвищенню рівня рухової підготовленості, комплексному розвитку фізичних якостей дошкільнят, є фізіологічні, психологічні та педагогічні дослідження зарубіжних та вітчизняних вчених.

Комплексні дослідження щодо використання ігор та вправ спортивного характеру у фізичному вихованні дошкільників і визначення їх методичних основ належать Е. Адашкявічене, Е. Вільчковському, Т. Дмитренко, О. Курку. Незаперечним є той факт, що впродовж останніх десятиліть у вітчизняній науці не було проведено жодного фундаментального дослідження, спрямованого на навчання дошкільників ігор з елементами спорту.

На основі досягнень науки і практики на сучасному етапі у дошкільній освіті запроваджується цілий ряд програм розвитку, навчання і виховання (як комплексних, так і парціальних), які відповідають вимогам гуманізації педагогічного процесу, відображають характер перебудови, що притаманний нашому суспільству. Цілісність освітнього процесу може досягатися не лише шляхом використання однієї основної програми, але й методом кваліфікованого підбору парціальних програм.

Підтвердженням нашої думки є дослідження Г. Барсуковської, Л. Загородньої, С. Тітаренко, що єдина державна навчальна програма з фізичного виховання не може враховувати різнобічні інтереси і запити дошкільних установ, місцеві умови, національні та регіональні традиції. Тому для забезпечення інтересів держави і суспільства у фізичному вихованні дошкільників і захисту прав закладів дошкільної освіти щодо визначення змісту фізичного виховання в дошкільній ланці освіти повинні функціонувати програми трьох рівнів: базові, регіональні та авторські. На наш погляд, доцільною є думка авторів, що раціональне поєднання базової, регіональної та авторської програм дасть змогу значно підвищити ефективність фізичного виховання дітей дошкільного віку, повною мірою задовольнити їх потребу в рухах, сформувати звичку до здорового

---

⁴² Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : підручник. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.

способу життя, використовувати знання, вміння та навички у повсякденному житті⁴³.

Зміст Базового компонента дошкільної освіти побудовано відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу, тобто спрямованості навчально-виховного процесу на досягнення соціально закріпленого результату (заданої норми, вимог розвиненості, навченості та вихованості дитини), що зумовлює необхідність чіткого визначення рівня засвоєння дитиною змісту освітніх ліній⁴⁴.

У сучасних освітніх програмах таких як програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт», програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське докільця», програма виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» та інших передбачено використання ігор з елементами спорту в системі фізичного виховання дошкільників. У зазначених програмах визначені основні завдання з навчання дошкільників іграм з елементами спорту та перелік ігрових вправ, що як показав аналіз, в більшості своїй є підготовчими лише до таких спортивних ігор, як футбол та хокей. У програмі «Впевнений старт» замість гри спортивного характеру «Настільний теніс» пропонується гра «Боулінг».

Особливість застосування ігор з елементами спорту полягає у тому, що більшість науковців, досліджуючи роль цих ігор, пропонували їх застосовувати лише у підготовчій групі. У зв'язку з реформуванням системи освіти діти цього віку набули статусу школярів, перейшовши до першого класу загальноосвітньої школи. Перенесення цих ігор до старшого дошкільного віку потребує досить глибокого вивчення та серйозного обґрунтування. Тому проблема доцільності застосування ігор з елементами спорту у роботі з дітьми 5-го та 6-го року життя набула особливої актуальності і потребує ретельного вивчення. Враховуючи великий виховний та розвиваючий потенціал ігор з елементами спорту, необхідно виявити умови введення цього виду ігор у роботу з дітьми старшої групи з урахуванням їх психологічних та фізіологічних особливостей та здійснити аналіз змісту рухових дій в іграх з елементами спорту.

У багатьох вітчизняних програмах розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку передбачено навчання дітей старшого

---

⁴³ Загородня Л.П., Тітаренко С.А., Барсуковська Г.П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку : навчальний посібник; за заг. ред. Л. П. Загородньої. Суми : Університетська книга, 2011. 272 с.

⁴⁴ Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівник : А. М. Богуш ; [авт. кол-в : Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л. та ін.]. Київ : Видавництво, 2021. 26 с.

дошкільного віку гри в городки. Основними завданнями визначено: кидання бити від плеча та збоку, зберігаючи правильне вихідне положення (півоберта до кону з опорою на праву ногу, що стоїть позаду); знання чотирьох-п'яти фігур; вміння вибивати городки з кону (відстань 6 м) та півкону (3 м).

Городки – старовинна народна гра, яка сприяє розвитку точності рухів, окоміру, укріплює м'язи рук. М. Севрюк, А. Ціпов'яз рекомендують спочатку ознайомити дітей з інвентарем: битками та городками, запропонувати їм побудувати фігури. З дітьми дошкільного віку кидки слід починати розучувати зі спеціальних, більш легких вправ з биткою. Дуже важливо відпрацювати у дітей певні вміння діяти з биткою, відчувати її властивості (вагу, розмір, залежність швидкості польоту від величини докладених зусиль) та виконувати рухи рукою та всім тілом у відповідності з ними. При цьому увага дитини звертається на відпрацювання вміння керувати собою. Важливо навчити кидати битку так, щоб вона летіла в горизонтальній площині. Потім діти вчать прицілюватись та кидати битку на дальність, виходячи із зазначеної цілі. Спочатку ставиться завдання: прицілитися та збити городок, кількість яких поступово збільшується. Після того, як дитина навчиться контролювати битку рукою досить впевнено, прицілюватися та кидати її в певній траєкторії, розпочинається безпосередньо гра в городки⁴⁵.

На наш погляд, до цього часу методика навчання діям з биткою недостатньо розроблена в теоретичному плані, нечітка структура занять, їх організація, методично не обґрунтовані і прийом керівництва вихователем самостійною організацією дітьми гри городки. Також, в основі гри городки лежать металні дії, які відносяться до складнокоординованих рухових дій і створюють певні труднощі для дошкільників в їх опануванні. Із-за недостатнього розвитку координації рухів, швидкісно-силових якостей і здібностей до керування просторовими, часовими та динамічними параметрами метання багато дошкільників не в змозі правильно виконати метання і показати результати, які передбачені навчальними програмами. Найбільш часті помилки, що допускають дошкільники, є неправильне вихідне положення, слабка сила замаху, не дотримання напрямку кидка. Все це підкреслює необхідність на попередніх вікових етапах навчанню гри в городки (молодший та середній дошкільний вік), широкого використання підготовчих вправ для оволодіння дітьми навичками кидання та ловлі, різними способами метання предметів на дальність та в ціль методом цілісної вправи.

---

⁴⁵ Севрюк М.П., Ціпов'яз А.Т. Городковий спорт: від початківця до зрілого майстра : навчально-методичний посібник. Кременчук : ПП Щербатих, 2006. 148 с.

За нашим переконанням, на даному віковому етапі вагома роль належить ігровій діяльності, будувати процес навчання на основі адаптованих для можливостей дітей п'яти-шести років ігрових вправ та рухливих ігор з елементами спорту. Індивідуальні можливості дітей стимулюються через процес навчання, який підпорядкований логіці гри: гра – підвідна гра – спеціальна гра. Ігрові завдання, вправи в ігровій формі надають навчання позитивного емоційного забарвлення, роблять процес навчання руховим діям та розвитку рухових здібностей більш привабливим.

Аналіз наукових досліджень, методичних посібників з фізичного виховання дітей дошкільного віку переконливо свідчить, що автори одностайно підкреслюють доцільність використання елементів баскетболу як одного із засобів фізичного виховання старших дошкільників. Так, Л. Бейба, Е. Вільчковський та ін. рекомендують застосовувати гру в баскетбол або включати елементи баскетболу в рухливі ігри⁴⁶. І це зрозуміло, враховуючи вплив цієї гри на організм дитини. Доведено, що вправи та ігри з м'ячем вдосконалюють навички з основних рухів у дітей, розвивають не лише великі, але й дрібні м'язи кисті рук, підвищують рухливість суглобів.

З дітьми старшого дошкільного віку Л. Бейба рекомендує розучувати елементи баскетболу в спеціально створених умовах поза грою. Для забезпечення підготовленості дітей до цієї гри важливою, на нашу думку, є позиція дослідниці, щодо добору легких вправ, які мають схожість з основними технічними прийомами самої гри спортивного характеру, але є більш простими та доступними для дошкільників. Головна вимога у вивченні рухових дій – це забезпечення якості їх виконання, лише в подальшому увага спрямовується на досягнення певного результату. Досить доцільними, за твердженням автора, є вправи з елементами змагання, що потребують чіткої послідовності з метою закріплення рухової навички і підготовленості дітей до гри спортивного характеру⁴⁷.

Для гри в баскетбол необхідно засвоїти кидки м'яча в кошик обома руками від грудей, з-за голови та однією рукою від плеча. Спочатку ці кидки виконуються з місця, діти мають влучити в кошик, а потім після ведення м'яча або передачі його від партнера, біля щита. Аналіз змісту

---

⁴⁶ Бейба Л. Від руху до здоров'я : на допомогу вихователям дитячих садків, вчителям молодших класів та батькам. Дрогобич: КОЛО, 2000. 40 с. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : підручник. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.

⁴⁷ Бейба Л. Від руху до здоров'я : на допомогу вихователям дитячих садків, вчителям молодших класів та батькам. Дрогобич : КОЛО, 2000. 40 с.

програм навчання і виховання дітей дошкільного віку свідчить, що цими основними рухами діти починають оволодівати з молодшого дошкільного віку. Порівняння цих рухових дій, які складають зміст спортивної гри з основними рухами засвідчує, що діти підготовлені до їх застосування. Проте поєднання бігу з відбиванням м'яча потребує додаткового розучування і вправлення.

Аналіз змісту чинних програм розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку свідчить, що оволодіваючи основами гри в баскетбол, діти старшого дошкільного віку повинні передавати м'яч одне одному обома руками від грудей та однією рукою від плеча. Ловити м'яч, що летить на різній висоті (на рівні грудей, над головою, збоку, знизу, біля підлоги тощо), з різних сторін. Вести м'яч правою, лівою рукою з відскоком від землі (підлоги), рухаючись у різних напрямках. Кидати м'яч у кошик обома руками від грудей, знизу, зверху, від плеча; грати за спрощеними правилами⁴⁸.

Слід зазначити, що у результаті навчання руховим діям з м'ячем, дитина 6-го року життя повинна кидати м'яч угору, об землю і ловити його обома руками не менше як 10 разів підряд, однією рукою не менш як 4–6 разів підряд; перекидати із однієї руки в іншу. Відбивати об землю, стоячи на місці та просуваючись вперед (з підлоги), ловити м'яч з різних вихідних положень (стоячи, сидячи). Метати великі м'ячі від грудей, знизу; із-за голови обома руками в кільце, прикріплене на відстані 2,2 м від підлоги (землі). Метати м'ячі, торбинки з піском (вагою 200 г) правою та лівою рукою у вертикальну та горизонтальну ціль з відстані 3,5-4 м, на дальність – не менш ніж на 8,5–9,5 м (наприкінці року)⁴⁹.

Це підтверджує, що засоби фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку підібрані таким чином, щоб повністю забезпечувати комплексну підготовку дітей до участі у цій грі спортивного характеру.

Питання особливостей використання ігор з елементами футболу розглянуто у публікаціях Е. Вільчовського та ін.⁵⁰. Доцільність

---

⁴⁸ Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець, 2012. 264 с. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». У 2 ч. Від народження до трьох років / О. П. Аксьонова, А. М. Анішук, Л. В. Артемова та ін. : наук.кер. О.Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. Ч. 1. 204 с., Дитина : Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / В. О. Огнев'юк. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

⁴⁹ Дитина : Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / В. О. Огнев'юк. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

⁵⁰ Вільчовський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.

застосування цієї гри в освітньому процесі закладів дошкільної освіти підтверджується дослідженнями Т. Дмитренко, О. Курка, які вказували на значне поліпшення навичок володіння м'ячем у старшому дошкільному віці⁵¹.

Аналіз спеціальної літератури (Е. Вільчковського, Т. Дмитренко, О. Курка та ін.) підтверджує, що такі рухи з м'ячем, як влучення в кеглю, відбивання, передачі м'яча в парах та ловля м'яча руками, є компонентами багатьох ігор та ігрових вправ у середньому дошкільному віці⁵².

За даними досліджень О. Курка, вже в середньому дошкільному віці дітей можна ознайомлювати з деякими елементами переміщення тіла у просторі і формувати уявлення про шлях руху та його траєкторію. Діти в цьому віці можуть вимірювати час і оцінювати тривалість діяльності, регулювати темп її виконання⁵³.

Футбол – це командна гра, яка вимагає спільних дій гравців. Вона включає в себе біг з різною швидкістю, стрибки, удари в ціль, які здійснюються в різних ігрових ситуаціях при протистоянні суперників по гри⁵⁴.

Дослідження О. Курка, чітко виокремлюють у футболі рухові дії, що умовно можна розділити на дві групи. Одна з них характеризується рухами без м'яча: ходьба, біг, повороти, обманні рухи, зупинки⁵⁵. Перелічені дії входять до змісту багатьох рухливих ігор та ігрових вправ, і практика роботи закладів дошкільної освіти засвідчує, що діти дошкільного віку цілком здатні оволодіти цими діями. За твердженням

---

⁵¹ Дмитренко Т. І. Теорія та методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Вища школа, 1979. 256 с. Курок О. І. Заняття з елементами футболу в дитячому садку : Методичні рекомендації для вихователів дошкільних закладів. Київ : 1991. 48 с.

⁵² Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с. Дмитренко Т. І. Теорія та методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Вища школа, 1979. 256 с.

⁵³ Курок О. І. Система навчання старших дошкільників спортивних вправ з м'ячем та ігор з елементами футболу : колективна монографія *Оптимізація фізичного виховання дитини у вітчизняній системі освіти*. Запоріжжя : ЗОППО, 2010. 250 с. С. 103–124

⁵⁴ Курок О.І. Педагогічні умови навчання дітей старшого дошкільного віку рухових дій з м'ячем (на матеріалі ігор з елементами футболу) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 Харків, 1994. 24 с.

⁵⁵ Курок О. І. Система навчання старших дошкільників спортивних вправ з м'ячем та ігор з елементами футболу : колективна монографія *Оптимізація фізичного виховання дитини у вітчизняній системі освіти*. Запоріжжя : ЗОППО, 2010. 250 с. С. 103–124.

автора, специфічною для футболу є друга група дій з м'ячем, до складу якої входять: удари, ведення, зупинки, викидання м'яча з-за бокової лінії.

Важливим є той факт, що значний інтерес у дітей до футболу дозволяє використовувати цю спортивну гру не тільки як засіб фізичного виховання, а також як фактор виховного впливу на особистість дитини. За даними наукових досліджень Е. Вільчковського, О. Курка та інших, формування у старших дошкільників рухових дій з м'ячем може бути здійснено при створенні відповідних педагогічних умов: застосування системи вправ та ігор з елементами футболу, які відповідають анатомо-фізіологічним та психологічним особливостям і рівню розвитку рухової функції дітей дошкільного віку; врахування закономірностей формування рухових дій з м'ячем у дітей 5–6 років, що виявляються в динаміці часових, просторових та силових параметрів руху; проведення спеціальних занять, до змісту яких входять ігри та вправи з м'ячем⁵⁶.

У процесі підготовки до оволодіння грою у футбол дошкільники мають опанувати наступні прийоми: передавати м'яч один одному в парах (відстань 3–4 м) правою та лівою ногою, обводити м'яч навколо предметів (кеглив, кубиків) змієюю, вести м'яч 5–8 м і забивати його у ворота правою і лівою ногою, зупиняти м'яч, який котиться по землі, внутрішньою стороною ступні⁵⁷.

На думку Е. Вільчковського, О. Курка гри хокей передуює робота з вивчення з дітьми основних прийомів хокею, до яких відносяться: передача шайби (маленького м'яча) ключкою один одному в парах (відстань 3–4 м), прокочування шайби (м'яча) ключкою в заданому напрямі, введення шайби (м'яча) ключкою не відриваючи її від шайби, прямо і змієюю, виконувати удари по шайбі (м'ячу) з місця, влучати шайбою у ворота, б'ючи по ній з місця і після введення. Основна вимога до цього процесу полягає в тому, що на початку вивчення технічних прийомів діти виконують рухові дії без ковзанів⁵⁸.

Слід наголосити, що в умовах закладів дошкільної освіти проводити навчання гри у хокей на ковзанах, на наш погляд, не можливо за рядом причин, а саме: відсутності необхідного обладнання та інвентарю; складності забезпечення страхування за відсутності стійких навичок рівноваги у дошкільників; невідповідності вихователів, інструкторів з фізичної культури до реалізації даного розділу програми.

---

⁵⁶ Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.

⁵⁷ Там само.

⁵⁸ Там само.

Варто зауважити, що процес навчання дітей техніці оволодіння ключкою і шайбою та техніці пересування на ковзанах доцільно розділяти до тих пір, поки діти не оволодіють ковзанами настільки, щоб перестати боятися упасти, коли вся їх увага зосереджена на рішенні одного завдання – встояти на ковзанах. У цих умовах їй не до ключки і вчити дитину чому-небудь малоефективно. Ми також дотримуємося цієї думки і вважаємо недоцільним і небезпечним використання в умовах закладу дошкільної освіти з дітьми 6-го року життя ковзанів у грі хокей.

Аналіз науково-методичної літератури, переконує нас у тому, що на початковому етапі навчання гри хокей необхідно навчити руховим діям з ключкою, потім з шайбою, а також з ключкою та шайбою. На наш погляд, доцільним є добірка системи рухливих ігор та ігрових вправ, для оволодіння навичками ігрових дій з ключкою та м'ячем (шайбою).

У спеціальній літературі висвітлені окремі рекомендації щодо застосування гри в бадмінтон з дітьми старшого дошкільного віку. Ця гра не потребує якогось спеціального обладнання. Для гри потрібні ракетки і волан, відповідно до віку дитини. Сучасними програмами розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку передбачено навчання дітей старшого дошкільного віку гри в бадмінтон, а серед завдань виокремлено: вчити дітей правильно тримати ракетку, відбивати волан ракеткою, спрямовуючи його в протилежний бік; грати одне з одним (з вихователем), рухаючись по майданчику⁵⁹.

Слід зазначити, що рухові дії в грі бадмінтон досить складні, аналіз змісту програм засвідчив, що вони не визначені у програмах. Саме тому, за нашим переконанням, гра потребує спрощення елементів техніки і серйозної підготовки дітей до гри. І в цьому випадку в нагоді стануть всі засоби фізичного виховання, особливою роль при цьому матимуть ігрові вправи та рухливі ігри.

У посібниках Е. Вільчковського, Т. Дмитренко та інших ми зустрічаємо рекомендації з навчання дітей елементам техніки гри і у настільний теніс⁶⁰.

Оволодіваючи основами гри в настільний теніс, дитина згідно з програмою виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина», повинна вміти правильно тримати ракетку, виконувати підготовчі вправи

---

⁵⁹ Цвек С. Ф. Спортивні ігри та розваги дошкільнят : Альбом для дошкільних працівників. Київ : Рад. шк., 1990. 78 с.

⁶⁰ Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с. Дмитренко Т. І. Теорія та методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Вища школа, 1979. 256 с.

з ракеткою та м'ячем (підкидати й відбивати м'яч ракеткою трохи вгору, з ударом об підлогу, стінку); перебивати м'яч через сітку після відскоку від столу; грати за спрощеними правилами. Саме тому доцільність застосування цієї гри у роботі з дітьми 6-го року життя потребує серйозного обґрунтування, проведення аналізу змісту програм і забезпеченості оптимального рівня рухової підготовленості дітей цього віку до участі у грі⁶¹.

Настільний теніс є емоційною, жвавою та цікавою грою, що сприяє розвитку швидкості, спритності, витривалості, сили та швидкості реакції. Серед технічних прийомів, що пропонують автори (Е. Вільчковський, Т. Дмитренко та ін.) насамперед виокремлюється спосіб тримання ракетки: три пальці (мізинець, підмізничний і середній) охоплюють ручку; великий – на одній частині ракетки, вказівний – на другій⁶².

Підготовчими вправами до гри слугують: підкидання м'яча і ловіння його; прокочування м'яча ракеткою по підлозі й тенісному столу (один одному); виконання ударів ракеткою по м'ячу: поштовхом зліва та підставкою справа; відбивання ракеткою м'яча вгору; вправи з ракеткою та м'ячем біля стіни; відбивання м'яча ракеткою від підлоги; передавання м'яча один одному ударами ракеткою на відстані 3–4 м та відбивання⁶³.

За твердженням Е. Вільчковського, О. Курка, С. Цвека, важливо навчити дітей застосовувати удари по м'ячу – поштовхом зліва і підставкою справа, накатами з правого і лівого боку. Автори наголошують на необхідності навчити дітей легко відбивати м'яч ракеткою⁶⁴.

На наш погляд, такі прийоми, як накат з правого та з лівого боку, для дітей 6-го року життя є дуже складними і, тому потребує серйозного вивчення питання щодо доцільності їх використання у роботі з фізичного виховання з дітьми старшого дошкільного віку.

---

⁶¹ Дитина : Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / В. О. Огнев'юк. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

⁶² Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с. Дмитренко Т. І. Теорія та методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Вища школа, 1979. 256 с.

⁶³ Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : підручник. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.

⁶⁴ Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми: ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с. Дмитренко Т. І. Теорія та методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Вища школа, 1979. 256 с. Цвек С. Ф. Спортивні ігри та розваги дошкільнят : Альбом для дошкільних працівників. Київ : Рад. шк., 1990. 78 с.

У загальному, характеризуючи особливості навчання дітей старшого дошкільного віку іграм з елементами спорту, можна зазначити, що дітям у процесі навчання необхідно оволодіти багатьма складними руховими діями, які передбачають наявність певного рівня фізичного та психічного розвитку дитини, їх рухової підготовленості. Навчання руховим діям є складним, динамічним керованим процесом, а його ефективність багато в чому визначається відповідністю засобів і методів навчання, що застосовуються, психофізіологічними та індивідуальними особливостями організму дитини. У дітей старшого дошкільного віку процес формування рухових умінь і навичок відбувається відповідно до загальним закономірностям, що обумовлені його фізіологічною основою, та має певні відмінності, які пов'язані з віковими та індивідуальними особливостями організму дитини і повинні враховуватися у процесі навчання дітей іграм з елементами спорту (городки, баскетбол, футбол, хокей, бадмінтон, настільний теніс).

Проаналізувавши вищеозначені програми розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку, ми дійшли висновку, що в змісті програм, на наш погляд, недостатньо відображена функція методичної і організаційної побудови педагогічного процесу з використанням ігор з елементами спорту в старшому дошкільному віці. Також, оздоровчі, освітні, виховні завдання з конкретних видів рухової діяльності (городки, баскетбол, футбол, хокей, настільний теніс, бадмінтон) в програмах «Впевнений старт», «Дитина», «Українське довкілля», «Я у Світі» не визначені. Не має чіткого визначення засобів реалізації змісту програм з навчання дошкільників елементам спортивних ігор, окреслення рівня підготовленості дітей з цього розділу програми.

Отже, аналіз сучасних програм дошкільної освіти і виховання, методичних рекомендацій з навчання дошкільників ігор з елементами спорту засвідчує необхідність подальшого вивчення проблеми використання спортивних ігор в загальній системі фізичного виховання в закладі дошкільної освіти. Існує необхідність визначення послідовності і системності у вивченні програмного матеріалу, а також подальшого вивчення педагогічних умов, що забезпечують напрямок роботи з використання ігор з елементами спорту в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Результати здійсненого аналізу переконують нас у необхідності проведення аналізу технічних прийомів ігор з елементами спорту, визначення послідовності і змісту цих ігор.

3. Характеристика сутності поняття «технологія навчання» та особливості їх застосування в процесі оволодіння дітьми старшого дошкільного віку руховими діями

Прагнення постійного удосконалення освітнього процесу зумовило появу нових і вдосконалення тих педагогічних технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості, що вже використовувались. Подальший їх розвиток пов'язаний з орієнтацією на реалізацію сучасних концепцій освіти. Суттєвою ознакою сучасних інноваційних процесів у сфері навчання і виховання є їх технологізація, що передбачає неухильне дотримання змісту і послідовності етапів впровадження нововведень.

За великим тлумачним словником поняття «технологія» грецького походження: «*techne*» означає мистецтво, майстерність, уміння, а «*logos*» – навчання, наука⁶⁵. Найбільш значущим це поняття є у виробничій діяльності, де технологія тлумачиться як сукупність знань про способи і засоби оброблення матеріалів, мистецтво володіння процесом. Вагомим є той факт, що технологічний процес завжди передбачає чітку послідовність операцій з використанням необхідних засобів (матеріалів, інструментів) за певних умов.

Нині в Україні термін «технологія» використовують не лише в технологічному розумінні. У розробках науковців використовуються різноманітні твердження, що мають різну сутність, до них відносяться і педагогічні технології, й інформаційні технології в навчанні, і нові технології навчання тощо. Хоч цей термін використовується у нас в країні лише останні десятиліття, історичні корені у нього достатньо глибокі.

Так, Я. Коменський висловлював думки про технологізацію навчання ще 400 років тому. Він одним із перших оприлюднив ідею технологізації навчального процесу, порівнюючи школу з майстернею, «живою типографією», яка «друкує» людей. Учитель, на його думку, в педагогічному процесі користується тими засобами для виховання й освіти дітей, що й типографські працівники, створюючи книгу. Технологія навчального процесу, за переконаннями Я. Коменського, повинна гарантувати позитивний результат навчання. Функціонально вона має бути своєрідною дидактичною машиною, яка, за умови правильного її використання, забезпечувала б очікуваний результат. Для цього слід чітко окреслити цілі, вміло вибрати засоби, встановити жорсткі правила їх використання. За твердженням І. Дичківської, ці висловлювання переконливо свідчать, що Я. Коменський розглядав технологізацію як важливий засіб впровадження провідних дидактичних принципів⁶⁶.

---

⁶⁵ Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і головний ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

⁶⁶ Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.

Поняття «педагогічна технологія» останнім часом дедалі більше поширюється в науці й освіті. Його варіанти – «технологія навчання», «освітні технології», «технології в навчанні», «технології в освіті» – широко використовуються в українських та російських публікаціях останніх десяти років і нараховується більш як 300 різних визначень, залежно від того, як автори уявляють структуру і компоненти освітнього процесу. Аналіз еволюції поняття «педагогічна технологія» дає змогу прогнозувати технологічні тенденції в освіті⁶⁷.

Педагогічні технології, зазвичай, відображають прийняту в різних країнах систему освіти, її загальну цільову і змістовну спрямованість, організаційні структури і форму, відображені і в державних нормативних документах, зокрема – в освітніх стандартах. Сама по собі система неперервної освіти і нашої країні теж може бути занесена до класу освітніх технологій.

Ми поділяємо твердження О. Пехоти, А. Кіктенко, О. Любарської, що педагогічна технологія в загальнопедагогічному розумінні характеризує цілісний освітній процес з його метою, змістом і методами навчання. Окремо предметна педагогічна технологія – сукупність методів і засобів для реалізації визначеного змісту навчання в межах одного предмета. Локальна ж технологія – це вирішення окремих дидактичних та виховних завдань⁶⁸.

Ознака, яка часто зустрічається у визначеннях фахівців, це гарантованість та проєктованість (прогностичність) кінцевого результату, що підкреслює перевагу технології перед методикою.

Поняття «педагогічна технологія» може реалізовуватись на 3-ох рівнях.

Перший – загальнопедагогічний (загальнодидактичний) рівень, коли педагогічна технологія характеризує цілісний освітній процес в регіоні, в навчальному закладі. Тут вона синонімічна педагогічній системі: в ній міститься сукупність мети, змісту, засобів і методів навчання і навіть алгоритм діяльності об'єктів процесу.

Другий рівень частково методичний (предметний), коли педагогічну технологію ототожнюють з окремою методикою, що включає сукупність методів і засобів для реалізації визначеного змісту навчання і виховання в рамках одного предмету, класу, вчителя (методика викладання предметів, методика компенсуючого навчання, методика роботи вчителя, вихователя).

І нарешті, третій – локальний (модульний) рівень, на якому мова йде про технологію окремих частин навчально-виховного процесу, вирішення окремих дидактичних і виховних завдань (технологія окремих

---

⁶⁷ Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.

⁶⁸ Там само.

видів діяльності, формування понять, виховання окремих особистісних якостей, технологія уроку, засвоєння нових знань, технологія повторення і контролю засвоєння матеріалу, технологія самостійної роботи)⁶⁹.

Як підсистему педагогічної технології можна розглядати технологію навчання. Хоча в сучасній науці існують різноманітні інтерпретації поняття «технологія навчання». Поняття «технологія навчання» близьке, але не тотожне педагогічній технології, оскільки воно відображає шлях засвоєння конкретного навчального матеріалу в рамках визначеного предмету, теми, питання в межах обраної технології.

Технологія навчання, за визначенням Г. Максимів, – це частина педагогічної технології, яка включає методику навчання, організацію навчального процесу і управління ним, що забезпечують досягнення запланованого результату⁷⁰.

Так, на думку Г. Максимів, технологія навчання предмету фізичної культури в школі загалом, може містити методики викладання окремих розділів програми, а в методики окремих розділів програми можуть входити технології навчання окремих прийомів чи елементів. Проте стверджувати про рівноцінність понять технології навчання і методики навчання на одному рівні не доречно⁷¹.

У дослідженнях І. Підласого та А. Підласого відзначається, що методика формується внаслідок узагальнення досвіду або впровадження нових засобів. Технологія ж проектується, виходячи з конкретних умов орієнтуючись на передбачуваний результат⁷².

З огляду на вище викладене щодо сутності поняття «технологія навчання» можна зробити узагальнення, що нам близька позиція А. Нісімчука, О. Падалки, О. Шпак, які розуміють технологію навчання як цілісну систему концептуально й практично значущих ідей, принципів, методів, засобів навчання, яка гарантувала б високий рівень ефективності і якості навчання за її наступного відтворення й тиражування⁷³.

Враховуючи вищезазначене, ми стверджуємося у думці, що впровадження педагогічних технологій – це об'єктивний процес, новий етап в еволюції освіти, на якому будуть переглянуті підходи до супроводу і забезпечення природного розвитку дитини. Фахівці, які займаються розробкою технологій, по-різному визначають їхню структуру і послідовність дій, тому варіантів технологічних схем може

---

⁶⁹ Максимів Г.З. Технологія навчання баскетболу учнів загальноосвітньої школи. Тернопіль, 2005. 132 с

⁷⁰ Там само.

⁷¹ Там само.

⁷² Підласий І., Підласий А. Педагогічні інновації *Підна школа*. 1998. № 12. С. 3–18.

⁷³ Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Просвіта, 2000. 368 с.

бути багато. Такі ж технологічні схеми навчання розробляються і в галузі фізичного виховання і спорту.

А. Васильчуком розроблено й експериментально обґрунтовано технологію навчання футболу школярів у системі фізичного виховання загальноосвітніх шкіл. Сутність технології полягає у вивченні технічних прийомів засобами спеціально розроблених вправ, об'єднаних у навчальні програми, які відповідають етапам навчання і підпорядковуються основним принципам дидактики, супроводжуються комплексом спеціальної мультимедійної програми і технічних автоматизованих комп'ютерних засобів. Розроблена автором технологія навчання школярів, передбачає наявність цілком послідовних трьох рівнів процесу опанування грою у футбол. Перший рівень (початковий) – це навчання елементів техніки гри у футбол на уроках фізичної культури, другий (середній) рівень – удосконалення спортивної майстерності в секціях з футболу загальноосвітніх шкіл, третій (вищий) рівень – перевірка отриманих знань та вмій під час участі у позашкільних змаганнях⁷⁴.

Результати запровадження технології концентрованого навчання дітей шкільного віку гри в баскетбол протягом одного року, що розроблені Г. Максимівою засвідчують її ефективність. Авторська технологія забезпечує можливість участі дітей у двосторонніх іграх, економлячи при цьому час, затрати зусиль вчителя і учнів та підвищуючи емоційність і зацікавленість дітей заняттями з фізичної культури. Дослідницею розроблено зображення технології навчання гри в баскетбол, що засвідчує про необхідність оволодіння дітьми теоретичними знаннями; наявність належної фізичної підготовки; засвоєння техніки прийомів гри в баскетбол; елементарних тактичних дій та ігрової підготовки для формування уміння грати у баскетбол⁷⁵.

Особливості використання здоров'яформуючих та здоров'язберігаючих технологій в умовах закладу дошкільної освіти розглянуто у працях О. Аксьонової, Н. Денисенко, О. Дубогай. У роботах О. Аксьонової, Н. Денисенко розглядається модель фізкультурно-оздоровчих заходів закладу дошкільної освіти та модель технологічного проекту школи сприяння здоров'ю. Автори відповідно до моделі фізкультурно-оздоровчих заходів, провідною формою роботи

---

⁷⁴ Васильчук А.Г. Технологія навчання футболу школярів у системі фізичного виховання загальноосвітніх шкіл : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» Львів. держ. ун-т фіз. культури. Львів, 2007. 21 с.

⁷⁵ Максимів Г.З. Технологія навчання баскетболу учнів загальноосвітньої школи. Тернопіль, 2005. 132 с.

з фізичного виховання дітей визначають фізкультурні заняття. Як зазначають розробники, практична робота з використання сучасних технологій оздоровлення дітей у процесі різних форм фізичного виховання має розпочинатися з визначення структури фізкультурних занять, їх змістовної суті та завдань, що вирішуватимуться в кожній із них. Зокрема, дослідниці наголошують, що у ході використання оздоровчих технологій на фізкультурних заняттях, слід чітко дотримуватися диференційованого підходу. Щодо впровадження здоров'яформуючих та здоров'язберігаючих технологій за моделлю «Школи сприяння здоров'ю», автори пропонують поетапну реалізацію програми «Реабілітаційно-терапевтичне фізкультурне виховання дітей у системі «Дитячий садок – початкова школа». Відповідно до моделі, ця програма є різнорівневою і всі оздоровчі заходи, які є її складовими, проводяться щодня, на підготовчому, локомоторно-активізуючому та формуючому рівнях. Методична наповненість кожного рівня змінюється залежно від фази місяця з орієнтацією на реабілітаційно-терапевтичні завдання⁷⁶.

Технологія фізичного виховання українського педагога-новатора М. Єфименка спрямована на фізичний розвиток і оздоровлення дітей, особливістю якої є розвивальний вплив на здорових дітей і дітей з відхиленнями у розвитку. Технологія фізичного виховання М. Єфименка «Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей» розрахована на дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Автор ще називає її «тотальним ігровим методом», втілюючи у цих словах своє педагогічне кредо «грати щодня, грати постійно, грати завжди». Ця технологія сповідує принципи «двох засад у педагогіці», що передбачає різні підходи до організації роботи з дівчатками та хлопчиками⁷⁷.

В галузі дошкільного виховання застосовуються і інші технології навчання та розвитку дітей. Насамперед слід відзначити педагогічну технологію «Будинок вільної дитини М. Монтесорі», технологія раннього навчання М. Зайцева, технологія раннього навчання Г. Домана, оздоровчі технології тощо⁷⁸.

Доречно зауважити, що основною метою технології Г. Домана є надання дітям необмежених можливостей в житті, а здійснення цієї мети буде визначатися тим, що вибере для себе дитина. Цілком логічно автор наголошував, що навчання є ефективним лише в період зростання мозку, до семи – семи з половиною років, найбільш могутній його вплив – у перші три роки життя дитини. Базуючись на цих

---

⁷⁶ Денисенко Н.Ф., Аксьонова О.П. Через рух – до здоров'я дітей : навчально-методичний посібник. Запоріжжя : 2006. 122 с. С. 20–34

⁷⁷ Єфименко М. Рух – це життя. *Дошкільне виховання*. 2014. № 7. С. 26–30.

⁷⁸ Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.

переконаннях, автор розробив технологію раннього навчання для 3–4-річних малят. Особливістю її є те, що дитині надається вільна можливість рухатися з перших днів життя, автор рекомендує вчити дитину робити все, що тільки можливо, «вертати й крутити її у різні способи»⁷⁹. Ще однією з вихідних позицій авторської системи роботи є переконання, що фізичний розвиток стимулює й розвиток розумовий.

У дослідженнях О. Богініч та Г. Бельської у нетрадиційній за змістом і побудовою формі представлена програма фізичного розвитку дитини та спілкування малюка з природою – «Природа і рух». Враховуючи загальноєвропейське положення про те, що широке використання гри у фізичному вихованні сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, науковці пропонують технологію проведення занять з фізичної культури, що ґрунтується на інтегрованому підході до вирішення завдань з фізичного виховання, використанні інтегрованих занять ігрового характеру з метою забезпечення цілісного сприймання навчального матеріалу з різних розділів програми: «Рідна природа» та «Фізичний розвиток»⁸⁰.

За твердженням О. Богініч, будь-який основний рух можна виконувати в ігровій формі, ігровий характер надає руху привабливості та виразності, завдяки чому підвищується інтерес дітей до його виконання, покращується якість виконання. Ігровий характер вправ дозволяє дітям засвоїти матеріал без напруження та з достатньою мірою самостійності і високим рівнем активності⁸¹. Саме це твердження підкреслює переваги застосування у роботі з дітьми дошкільного віку ігрових технологій навчання.

Отже, виходячи з вищезазначеного, ми можемо констатувати, що на даний час фахівцями у галузі фізичного виховання розроблена та запроваджена значна кількість різноманітних технологій. Впродовж останніх років на першій освітянській ланці, тобто, дошкільній, науковці акцентують увагу на ефективності застосування у навчальному процесі оздоровчих технологій. Будь-яка педагогічна технологія має носити оздоровчий характер і бути націленою на забезпечення оптимальної ефективності розвитку дитини.

Враховуючи вищезазначене, перед нами стоїть завдання дослідження особливостей технологізації процесу навчання дітей старшого

---

⁷⁹ Луцик І.В. Зростає здоровою, дитино! Популярна енциклопедія для батьків / худож. Є.А. Мартиненко. Харків : Вид. група «Основа» : «Тріада+», 2008. 203 с.

⁸⁰ Богініч О.Л., Бельська Г.В. Природа і рух : посібник для батьків дошкільнят та соціальних педагогів / Під загальною редакцією С. Чердніченко. Київ : Кобза, 2003. 192 с.

⁸¹ Богініч О.Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри / навч.-метод. посібник. Видання друге, стереотипне. Київ : Логос, 2003. 140 с.

дошкільного віку руховим діям, в тому числі технічним прийомам ігор з елементами спорту.

Досить цінними на нашу думку є твердження Ю. Васіна, О. Курка, В. Синіговця про те, що спортивна рухова діяльність у порівнянні з більшістю інших видів рухової діяльності людини має бути добре впорядкована, регламентована і вивчена. Вона чітко мотивована, цілі її визначені і класифіковані, майже всі застосовані системи різних рівнів рухових дій оптимізовані⁸².

Діяльність дитини з вирішення рухових завдань, проєктування, побудови систем, програм рухів пов'язана з такими формами її прояву: 1) внутрішня діяльність; 2) зовнішня діяльність; 3) інформаційно-знакова діяльність.

У даний час рухова дія вивчається не як реакція або сукупність реакцій на зовнішню дію, а як процес побудови системи рухів для вирішення рухового завдання. Автори переконані, що технологія розв'язання рухових завдань вирішує суперечності між теорією і практикою навчання⁸³.

Технологія вирішення рухових завдань і дидактичного моделювання рухових дій – концептуально єдина сукупність засобів проєктування і побудови систем рухів. На думку Ю. Васіна, О. Курка, В. Синіговця, діяльність людини, яка вирішує рухове завдання, має гносеологічні цілі (пізнання і моделювання об'єкту), практиологічну спрямованість (проєктування і перетворення об'єктів) і аксіологічну детермінацію (оцінка того, для чого пізнається і перетворюється об'єкт)⁸⁴.

Потреба в нових рухових вміннях виникає у дітей в результаті невідповідності між тим запасом, що є, і потребою у розширенні зв'язків з оточуючим середовищем. Рухи, м'язова діяльність при цьому – важливе джерело отримання уявлень та відомостей про оточуючу дійсність. В період дошкільного дитинства організм, що росте, в значній мірі потрапляє під вплив оточуючого середовища, що пов'язане з інтенсивним і далеко ще не завершеним протіканням процесів фізичного та психічного розвитку.

На думку дослідників Е. Вільчковського, Т. Дмитренко, для всебічного розвитку дошкільників надзвичайно важливо своєчасно оволодіти різноманітними рухами, в першу чергу основними їх видами – бігом, ходьбою, стрибками, метанням, повзанням, без яких неможливо активно брати участь в рухливих іграх, а подальшому успішно

---

⁸² Курок О.І., Васін Ю.Г., Синіговец В.І. Психолого-педагогічні аспекти навчання складним руховим діям : навчальний посібник. Глухів : РВВ ГДПУ, 2006 137 с. С. 22.

⁸³ Там само.

⁸⁴ Там само. С. 23.

займатися спортом. За твердженням низки вчених (Е. Вільчковського, Т. Дмитренко), рухове вміння – це здатність неавтоматизовано керувати рухами. Уміння виконувати окремі рухи внаслідок повторювання переходить у навичку (автоматизований рух)⁸⁵.

Процес навчання руховим діям має суттєві особливості, що за твердженням Т. Круцевіч пов'язані з: 1) застосуванням специфічних засобів (фізичні вправи, оздоровчі сили природи, гігієнічні фактори); 2) механізмами засвоєння рухів (фази формування рухової навички); 3) необхідним рівнем розвитку рухових якостей; 4) психологічною та функціональною готовністю до навчання, що передбачає обов'язкову функціональну і психологічну підготовку; 5) необхідністю суворо дозувати та регулювати фізіологічне навантаження в процесі навчання фізичним вправам; 6) дотриманням під час занять санітарно-гігієнічних норм, проведення систематичного лікарського контролю⁸⁶.

Не менш важливим є послідовне і систематичне навчання, підтвердження цього ми знаходимо у дослідженнях О. Багінської, яка підкреслює, що при цілеспрямованому навчанні діти припускаються менше помилок, які виникають при перших спробах оволодіння новими, часто складними на початку, рухами. Швидше зникає скутість, напруженість при виконанні ходьби та бігу, чіткіше виступає координація рухів ніг та рук при виконанні стрибків, повзання тощо⁸⁷.

Кожен новий рух слід пропонувати після досить точного засвоєння схожого з ним, але більш простого. Для міцного засвоєння рухових умінь їх необхідно постійно повторювати, поступово ускладнюючи. Не засвоєні дитьми рухи не слід включати у рухливі ігри, ігри з елементами спорту, ігри-естафети. Емоційне напруження у грі, бажання швидше виконати те чи інше завдання часто змушують дітей виконувати звичні для них рухи не з завжди правильною технікою.

---

⁸⁵ Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с. Дмитренко Т. І. Теорія та методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Вища школа, 1979. 256 с.

⁸⁶ Теорія і методика фізичного виховання : в 2 т. Том 1. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання / за ред. Т.Ю. Круцевич. Київ : Олімпійська література, 2008. 391 с.

⁸⁷ Багінська О. В. Вплив окремих індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку на ефективність навчання руховим діям. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : наукова монографія за редакцією Єрмакова С. С. Харків, ХДАДМ ХХІІІ, 2008. № 7. С. 3–5.

У дослідженнях Е. Вільчовського, Т. Круцевич зазначається, що навчання техніки рухів важливо починати з чотирьох років, оскільки цей період характеризується великою пластичністю кори головного мозку. Завдяки цьому порівняно легко утворюються нервові зв'язки, але вони нестійкі і вимагають міцного закріплення. Автори відмічають, щоб діти навчилися правильно виконувати рухи, потрібна велика і досить тривала робота у цьому напрямі. Також, дослідники зазначають, що при цьому важливим є використання показу одночасно з поясненнями. При поєднанні слова і показу діти отримують можливість бачити рух, розширювати уявлення про нього, привчатися усвідомлювати, осмислювати свої дії. Таким чином при показі, який супроводжується словесними вказівками, рухові вміння розвиваються успішніше, потребують меншої кількості повторів та характеризуються меншою кількістю помилок, ніж під час мовчазного показу⁸⁸.

Під час навчання рухів слід виховувати у дітей прагнення діяти, активно, енергійно, свідомо проявляти фізичні зусилля, що зростають, для досягнення поставленої мети. Емоційний настрій, який при цьому створюється, заохочує дітей до більш активної участі в освітньому процесі, підвищує їх увагу до рухових дій, про що свідчать багаточисленні дослідження.

У дослідженнях Ю. Бабачук зазначається, що для ігор з елементами спорту характерна визначена специфіка і точність техніки рухових дій, визначений склад учасників, розподіл функцій, чітка організація ігрових умов (розмітка майданчику, підбір інвентарю). Автор зазначає, що деякі з них, наприклад, городки за ознакою переважаючого руху можна віднести до ігор з метання. Однак, такі ігри як баскетбол, футбол, хокей, бадмінтон, настільний теніс побудовані на різноманітних рухових діях. В різних комбінаціях тут використовується ходьба, біг, стрибки, метання. Ці дії вимагають збереження стійкого положення в заданій позі після присідання, поворотів, нахилів. При цьому рухові дії можуть виконуватися різними способами, в різних поєднаннях, зі зміною темпу та швидкості. За даними автора, ці ігри потребують від дітей розвитку таких якостей як самостійність, швидкість, спритність рухів, орієнтування в просторі. Вони є вищою формою звичайних рухливих ігор. Дитина в короткий проміжок часу повинна побачити ситуацію, що склалася (розташування партнерів та супротивників, положення м'яча й шайби), оцінити, вибрати найбільш

---

⁸⁸ Теорія і методика фізичного виховання : в 2 т. Том 1. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання / за ред. Т.Ю. Круцевич. Київ : Олімпійська література, 2008. 391 с.

правильні дії та використати їх все це потребує розвитку певних вмінь та навичок⁸⁹.

Досить важливим є твердження Т. Дмитренка про те, що дошкільники ще не можуть виконувати ланцюжок технічних прийомів або тактичних комбінацій спортивної гри, їм доступні лише початкові, елементарні прийоми або окремі прості комбінації. Дослідниця акцентує на тому, що елементарну техніку кожного виду спорту умовно розподіляють на практичні дії і кожен розучують окремо. Така послідовність забезпечує зручність та поступовість оволодіння дітьми основами техніки⁹⁰.

Важливою для нашого дослідження є думка Т. Дмитренка про періодизацію, яку необхідно дотримуватися під час навчання дітей елементів спортивних ігор. У своєму дослідженні автор пропонує на першому етапі, що триває один – два тижні, ознайомлювати з інвентарем, його властивостями.

Другий етап – допоміжний, містить практичне засвоєння тих способів виконання рухів, без яких не можна перейти до оволодіння основами техніки спортивної гри. Цей етап, як вважає автор, триває до трьох – чотирьох тижнів.

На третьому етапі, основному, згідно з думкою Т. Дмитренка, діти повинні оволодіти основами техніки (індивідуально, в парі з вихователем або товаришами, групами), повторювати допоміжні вправи попередніх етапів. Тривалість цього етапу – найбільша⁹¹.

На нашу думку, весь процес оволодіння дітьми руховим досвідом відбувається у процесі фізичного виховання. А на цьому етапі діти закріплюють рухові навички з тих основних рухів, що слугують основою технічних прийомів гри.

Аналіз психолого-педагогічної та спеціальної літератури дозволяє стверджувати, що вибір технології навчання ігор з елементами спорту дітей старшого дошкільного віку насамперед має базуватися на:

- 1) цільових завдань, які дітям необхідно реалізувати у процесі навчання;
- 2) закономірностях формування рухових уявлень про техніку вправи, яку вивчають;
- 3) оптимальності фізичної підготовленості дітей;

---

⁸⁹ Бабачук Ю.М. Педагогічні умови використання спортивних ігор як практичного засобу фізичного виховання в умовах дошкільного навчального закладу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія* : зб. наук. праць. Випуск 42. Ч. 1. / Редкол.: В.І. Шахов (голова) та ін. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2014. С. 73–76.

⁹⁰ Дмитренко Т. І. Теорія та методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Вища школа, 1979. 256 с.

⁹¹ Там само.

- 4) вікових особливостях дошкільників;
- 5) рухових можливостях дітей;
- 6) руховому досвіду дітей;
- 7) наявності спеціального обладнання та інвентарю⁹².

Отже, аналіз наукових джерел переконливо свідчить, що технології навчання посідають значне місце в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. Доцільність застосування технології у процесі навчання дітей дошкільного віку ігор з елементами спорту обумовлена тим, що спортивна рухова діяльність має бути впорядкована і регламентована. Вона має чітко визначені цілі, мотиви і чітко визначену систему різних рівнів рухових дій, якими діти мають оволодіти. З огляду на це технологія навчання як цілісна система концептуально і практично значущих ідей, принципів, методів, засобів навчання, що гарантує високий рівень ефективності і якості навчання, і є найбільш оптимальним вибором у процесі підвищення ефективності ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з іграми спортивного характеру.

ВИСНОВКИ

Аналіз науково-методичної літератури дає змогу зробити висновок, що ігри з елементами спорту комплексно впливають на організм дітей, вони не тільки сприяють розвитку основних рухових здібностей, але і прогресивно ускладнюють, поглиблюють, розширюють необхідні для життєдіяльності дитини якості, являються засобом збереження здоров'я, збагачують руховий розвиток дитини-дошкільника.

Вивчення науково-методичної літератури і досвіду передової практики засвідчує, що частіше за все ігри з елементами спорту призначені для використання на відкритих майданчиках, що значно збільшує їх вплив на організм дитини. При активній руховій діяльності на відкритому повітрі збільшується робота серця та легень, отже, збільшується надходження кисню в кров. Це в свою чергу, впливає на загальний стан здоров'я дітей: покращується апетит, зміцнюється нервова система, підвищується опірність організму до різних захворювань.

Посилаючись на твердження психологічних і педагогічних досліджень, необхідно зазначити, що гра дійсно відіграє велику роль у житті дітей дошкільного віку і її доцільно використовувати як метод навчання, і зокрема, як метод навчання дітей дошкільного віку руховим діям.

Аналіз сучасних програм навчання і виховання дошкільної освіти, методичних рекомендацій з навчання дошкільників ігор з елементами

---

⁹² Курок О. І. Система навчання старших дошкільників спортивних вправ з м'ячем та ігор з елементами футболу : колективна монографія *Оптимізація фізичного виховання дитини у вітчизняній системі освіти*. Запоріжжя : ЗОІППО, 2010. 250 с. С. 103–124.

спорту показує необхідність у подальшому дослідження проблеми використання ігор з елементами спорту в загальній системі фізичного виховання в закладі дошкільної освіти, необхідності визначення послідовності та системності у вивченні програмного матеріалу, а також в подальшому вивченні педагогічних умов, які забезпечують спрямованість роботи з використання ігор з елементами спорту в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Вивчення теоретичних аспектів методики фізичного виховання показало необхідність визначення послідовності в навчанні дошкільників ігор з елементами спорту, розробки основ комплексного їх використання у системі фізкультурно-оздоровчої роботи старших дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти.

АНОТАЦІЯ

Важливим засобом активізації рухової діяльності дитини дошкільного віку є ігри з елементами спорту. Проблема використання ігор з елементами спорту в процесі фізичного виховання дошкільників була предметом дослідження багатьох вчених (Е. Вільчковського, Н. Денисенко, Т. Дмитренко, О. Конох, О. Курка, С. Цвека та ін.). За твердженням науковців, ігри з елементами спорту є одним із ефективних засобів фізичного удосконалення, формування в дітей дошкільного віку рухових умінь та навичок. Саме, цей засіб, наголошують вчені, набуває своєї вагомості на останньому етапі формування рухових навичок. Впровадження доступних дітям елементів спорту в освітній процес закладу дошкільної освіти дає позитивні результати. У фізичному вихованні дошкільників елементи спортивних ігор використовуються для оздоровлення, формування життєво важливих рухових навичок та вмінь, розвитку фізичних здібностей, тобто вони сприяють покращенню їх фізичної підготовленості. Встановлено, що технології навчання посідають значне місце в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. Доцільність застосування технології у процесі навчання дітей дошкільного віку ігор з елементами спорту обумовлена тим, що спортивна рухова діяльність має бути впорядкована і регламентована. Вона має чітко визначені цілі, мотиви і чітко визначену систему різних рівнів рухових дій, якими діти мають оволодіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемова Л.В. Розвиток теорії та практики дитячої гри. Сторінки історії. *Дошкільне виховання*. 2001. № 7. С. 18–19.
2. Бабачук Ю.М. Педагогічні умови використання спортивних ігор як практичного засобу фізичного виховання в умовах дошкільного навчального закладу. *Наукові записки Вінницького державного*

педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія ; зб. наук. праць. Випуск 42. Ч. 1. / Редкол. : В.І. Шахов (голова) та ін. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2014. С. 73–76.

3. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівник : А.М. Богуш ; [авт. кол-в : Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін.]. Київ : Видавництво, 2021. 26 с.

4. Багінська О.В. Вплив окремих індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку на ефективність навчання руховим діям. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : наукова монографія за редакцією Єрмакова С.С. Харків, ХДАДМ ХХІІІ, 2008 № 7. С. 3–5.

5. Бейба Л. Від руху до здоров'я : на допомогу вихователям дитячих садків, вчителям молодших класів та батькам. Дрогобич : КОЛО, 2000. 40 с.

6. Бірук І.Д. Настільний теніс : навчально-методичний посібник. Рівне : НУВГП, 2014. 164 с.

7. Богініч О.Л., Бабачук Ю.М. Рухливі ігри та ігрові вправи з елементами спортивних ігор для дітей старшого дошкільного віку : методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 224 с.

8. Богініч О.Л., Беленька Г.В. Природа і рух : посібник для батьків дошкільнят та соціальних педагогів / Під загальною редакцією С. Чередниченко. Київ : Кобза, 2003. 192 с.

9. Богініч О.Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.-метод. посіб. Київ : Шк. світ, 2007. 120 с.

10. Васильчук А.Г. Технологія навчання футболу школярів у системі фізичного виховання загальноосвітніх шкіл : автореф. дис. ... ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Львів. держ. ун-т фіз. культури. Львів, 2007. 21 с.

11. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і головний ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

12. Вільчковський Е. С., Н. Ф. Денисенко. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 128 с.

13. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2019. 467 с.

14. Вольчинський А.А. Українські рухливі ігри для дітей 5–6 років : метод. посібник для вихователів дошкільних закладів / Інститут змісту і методів навчання, Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Київ : ІЗМН, 1996. 96 с.

15. Денисенко Н.Ф, О.П. Аксьонова Через рух – до здоров'я дітей : навчально-методичний посібник. Запоріжжя : 2006. 122 с.
16. Дитина : Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / В.О. Огнев'юк. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
17. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
18. Дмитренко Т.І. Теорія та методика фізичного виховання дітей раннього і дошкільного віку. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Вища школа, 1979. 256 с.
19. Дубогай О. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини. Київ : Вид. дім «Шкільний світ» : Вид. Л. Галіцина, 2006. 128 с.
20. Єфименко М. Рух – це життя. *Дошкільне виховання*. 2014. № 7. С. 26–30.
21. Загородня Л.П., Тітаренко С.А., Барсуковська Г.П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку : навчальний посібник; за заг. ред. Л. П. Загородньої. Суми : Університетська книга, 2011. 272 с.
22. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : науково-методичний посібник / наук. ред. О.Л. Кононко. Київ : Редакція журналу «Дошкільне виховання», 2003. 243 с
23. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника : дис. ... доктора психол. наук : 19.00.07 / Інститут психології ім. Г. Костюка АПН України. Київ, 2001. 21 с.
24. Крячко В. Бадмінтон – це цікаво. *Фізичне виховання в школі*. 2003. № 1. С. 54–55.
25. Конох О.Є. Комплекс невикористання засобів спортивних ігор у підвищенні фізичного стану дітей 5–6 років : дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02. 2014. 301 с.
26. Курок О.І. Система навчання старших дошкільників спортивних вправ з м'ячем та ігор з елементами футболу : колективна монографія. Оптимізація фізичного виховання дитини у вітчизняній системі освіти. Запоріжжя : ЗОППО, 2010. 250 с.
27. Курок О.І. Педагогічні умови навчання дітей старшого дошкільного віку рухових дій з м'ячем (на матеріалі ігор з елементами футболу) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Харків, 1994. 24 с.
28. Курок О.І., Васін Ю.Г., Синіговець В.І. Психолого-педагогічні аспекти навчання складним руховим діям : навчальний посібник. Глухів : РВВ ГДПУ, 2006. 137 с.
29. Луцик І.В. Зростає здоровою, дитино! Популярна енциклопедія для батьків / худож. С.А. Мартиненко. Харків : Вид. група «Основа» : «Тріада+», 2008. 203 с.

30. Максимів Г.З. Технологія навчання баскетболу учнів загально-освітньої школи. Тернопіль, 2005. 132 с
31. Національна доктрина розвитку освіти в Україні. [Електронний ресурс] / Верховна рада України. *Українська педагогіка*. 2002. Режим доступу до журналу : <http://ped.sumy.ua/zakoni-z-pitan-osviti/natsionalnadoktrina-rozvitku-osviti.html>.
32. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Просвіта, 2000. 368с.
33. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кікченко, О.М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.
34. Підласий І., Підласий А. Педагогічні інновації *Рідна школа*. 1998. № 12. С. 3–18.
35. Поліщук О. Педагогічні технології супроводження процесу фізичного виховання дітей дошкільного віку. Умань : СПД Жовтий, 2008. 144 с.
36. Про дошкільну освіту : Закон України : за станом на 25 листоп. 2005 р. / Верхов. Рада України. Офіц. вид. Київ : Парламентське вид-во, 2005. 32 с. (Серія «Закони України»)].
37. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан, Л.М. Возна, О.Л. Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець, 2012. 264 с.
38. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». У 2 ч. Від народження до трьох років / О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова та ін. : наук. кер. О.Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. Ч. 1. 204 с.
39. Севрюк М.П., Ціпов'яз А.Т. Вплив занять городковим спортом на здоров'я людини. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. проблеми фіз. виховання і спорту*. 2006. № 1. С. 94–96.
40. Сухомлинський В.О. Роки дитинства : Твори : у 6 т. Київ, 1977. Т. 3. С. 103.
41. Теорія і методика фізичного виховання : в 2 т. Том 1. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання / за ред. Т.Ю. Круцевич. Київ : Олімпійська література, 2008. 391 с.
42. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / О. Л. Богініч [та ін.]. Київ : Генеза, 2013. 127 с.
43. Цвек С. Ф. Спортивні ігри та розваги дошкільнят : Альбом для дошкільних працівників. Київ : Рад. шк., 1990. 78 с.
44. Цьось А. В. Українські народні ігри та забави : навчальний посібник. Луцьк : Надстир'я, 1994. 96 с.

45. Шевченко О. О. Використання занять тенісом як засобу фізичної рекреації. *Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології*. 2016. № 1. С. 117–119.

46. Шейко М. К. Рухливі ігри дошкільників. Київ : Рад. школа, 1972. 108 с.

47. Шиян О.В. Бадмінтон у системі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку : методичні рекомендації. Дніпропетровськ : ДДІФК і С, 2004. 50 с.

Information about the authors:

Babachuk Yuliia Mykhailivna,

Assistant Lecturer at the Theory and Methods
of Physical Education Department

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University
24, Kyivska, Hlukhiv, Sumy region, Ukraine, 41400